

Makten och ansvaret

Efter åtta års mödor har den statliga maktkoncentrationsutredningen lagt fram sitt betänkande. Fram till 1964 var det som bekant inte så bråttom. Hr Erlander hade fortfarande sina möten på Harpsund med det privata näringslivets spetsar, som uppbyggdes med vackra tal om socialdemokratiens välvilliga uppskattning av deras insatser för hela folkets ekonomiska välfärd. Ännu fram till 1966 års val brukade socialdemokratiska statsråd framträda med högtidstal på storindustriens mässor, där det inte sparades på lovorden. Vi skulle alla, hette det, vara tacksamma för den svenska industrins effektivitet och dess konkurrenskraft ute på exportmarknaderna. Genom denna slagkraft hade vi i ett litet land långt uppe i norr lyckats skapa oss ett sällsynt gott anseende för kvalitet och förmåga att hålla avtalade prestationer. Det sparades inte heller från statsrådets sida på ivriga uppmaningar att fortsätta på samma framgångsrika sätt. Lyckades det skulle ju alla få det bättre och det sociala och kulturella framstegsarbetet vila på fast grund.

Efter 1966 års valkatastrof för socialdemokraterna blev det annat ljud i skällan. Nu kunde man inte längre tala till det privata näringslivet i patriarkaliska tonfall från en säker politisk maktställning. Den svenska socialdemokratien upptäckte att den i själ och hjärta var socialistisk. Eller rättare, socialdemokraterna bedömde läget så att den politiska makten endast kunde bevaras genom en radikaliserad politik. Samtidigt har man

fått uppleva det märkliga skådespelet av en regim, som gått till brutala attacker mot folkgrupp efter folkgrupp. Först tjänstemännen som civilministern gick till rätta med i 1966 års avtalsrörelse. Sedan bönderna, som blev tagna i upptuktelse av jordbruksministern. Så akademikerna, som under lärarkonflikten blev vederbörligen utskällda av de socialdemokratiska politrukerna i ecklesiastikdepartementet. Förra året försporades så ryktet att regeringen ryckt upp maktkoncentrationsutredningen ur dess fridfulla vändande på papperen med order att kvickt taga fram något matnyttigt till valen. Och nu är det alltså företagarnas — enkannerligen de stora företagarnas — och bankernas tur att utsättas för den socialdemokratiska regimens desperata attacker. De "avslöjade" 17 ägargrupperna och deras medarbetare kan i varje fall trösta sig med att de befinner sig i gott sällskap, nämligen med tjänstemännens breda lager, bönderna och akademikerna, korteligen med större delen av svenska folket. Snart är det bara de genom LO-politiken privilegierade höglönearbetarna och den likvisst rätt talrika skaran av socialdemokratiska yrkespolitiker, som är fullvärdiga medborgare i den meningen att de är ansvarskännande och socialt medvetna. För det är väl det hr Erlander menar när han hävdar att så länge vi har ett privat näringsliv bör det här landets styras endast av socialdemokrater?

Något matnyttigt till valen? Om man studerar det material, som utredningen

presenterar, finner man en vacker illustration till talesättet om berget, som framfödde en råtta. Alla intresserade vet ju att i hela den industrialiserade världen sker en koncentrationsprocess inom näringslivet — det må vara allmänägt eller privat — som leder till skapande av allt större företagsenheter och en allt mer fördjupad integration i form av inflytelsekedjor med banker, stiftelser och holdingbolag som länkar. Bakom denna process ligger det mäktiga trycket från marknadskonkurrensen inom och mellan länderna. Ändock är våra företag internationellt sett små — de personer i vårt land, som kan nämna namnet på ett amerikansk industriföretag som är så *litet* att det motsvarar t.ex. Grängesberg, torde vara lätt räknade. Utredningens data och siffror representerar inte heller i detaljerna några väsentliga nyheter; värdet av den ligger i möjligheten till lättillgänglig överblick över i och för sig kända förhållanden. Sådillvida kan den vara till nytta i saklig debatt, bl.a. om hur vi på längre sikt skall forma vår näringspolitik för att hävda oss vid ett djupare svenskt engagemang i den fortgående ekonomiska integrationen i Europa. En helt annan sak är att framläggandet av utredningsresultaten icke har ett sakligt utan ett taktiskt-propagandistiskt syfte; socialdemokraterna vill skapa intryck av att Sverige behärskas av en på familjeförmögenheter byggd storfinans, opererande i avskärmade direktionsrum.

Inför den förljugna propaganda, som nu strömmar fram i den socialdemokra-

tiska agitationen borde det vara tillräckligt att erinra väljarna om tre obestridliga fakta. Till att börja med, de av socialdemokraterna attackerade ägargrupperna har inte fått sitt inflytande därför att de är odugliga utan därför att de i en hård konkurrens visat sig vara effektiva. När en ägargrupp utövar ett inflytande i ett stort antal företag — inte sällan långt flera än vad som motsvarar gruppens förmögenhetsresurser — beror det i hög grad på att man i dessa företag behövt den hjälp, som gruppen genom en särskild erfarenhet och skicklighet kunnat ge.

För det andra är handhavandet av dylik ekonomisk makt förbundet med ett långt strängare och mera direkt personligt ansvar än någonsin inom politisk maktutövning. I affärsverksamhet kan insatsernas effektivitet mätas, och misslag avtecknar sig snabbt i kalla siffror. I det arbetsklimatet finns intet utrymme för överslättande förståelse för den bristande förmågan. Den förs åt sidan — släktskap eller icke!

Den ekonomiska makten, slutligen, hos de privata kapital- och inflytelsekoncentrationer, som vi har i Sverige, är balanserad av det allmännas företag och institutioner och av andra liknande koncentrationer, t.ex. producent- och konsumentkooperationerna, liksom av de fackliga organisationerna. Vi har rentav en aktningvärd socialdemokratisk "storfinans", som byggts upp med allmänna medel bl.a. i form av s.k. allmännyttiga företag. Ur demokratisk synpunkt är den maktgruppen farligare, därför att den

bygger på och medvetet strävar efter direkt politisk makt. När socialdemokraterna i sin hastigt påkomna nitälskan för maktfördelning nu utlovar snabba initiativ för att skapa insyn i de privatägda storföretagens stiftelser och bolagsstyrelser är det naturligt att erinra dem om

grandet och bjälken. Hr Erlanders krav på permanent socialiststyre är förvisso ett långt större hot mot en demokratisk maktfördelning än 17 med varandra konkurrerande ägargruppers strävanden att få sina företag att gå med vinst.

MAKTHAVARE

Det ligger inom de näraliggande möjligheternas gränser att riksdagens bägge kamrar komma att behärskas av ett parti, som har socialiseringen på sitt principprogram. Och det parti, som genomför det programmet, skall helt visst ganska snart finna, att medborgerlig frihet icke är förenlig med ekonomisk ofrihet, att den personliga äganderättens upphävande kräver en snäv begränsning även av många andra "mänskliga rättigheter". De makthavare, som i sina länder lyckats förena den politiska och ekonomiska makten i samhället, torde för övrigt vara så angelägna att bevara sina oerhörda maktresurser, att de icke vilja tolerera den fria kritik, som är den borgerliga statens livsnerv.

Svensk Tidskrift 1938